

Методологічні положення конструювання та функціонування систем

Науковець	Узагальнене поняття про системний підхід	Вимоги до систем
1	2	3
Б.Гершунський	Система є упорядкована певним чином множина компонентів, що взаємопов'язані між собою та утворюють певну цілісну єдність.	Характеристики системи: -кожна система має дві складові: компонентний склад та структуру як систему зв'язків між цими компонентами: -набуття системою нових інтегративних якостей, що не зводяться до суми якостей, характерних окремим компонентам системи; -у взаємодії із середовищем система виступає як цілісність, що відзначається якісною визначеністю.
В.Заслуженюк, В.Семиченко	Системний ракурс вивчення педагогічної дійсності допомагає: підвищити пізнавальні можливості людини, адекватність її орієнтування у професійній та життєвій сфері,	Алгоритм системного розгляду об'єктів передбачає виявлення: -інтеграційних зв'язків, які складаються між множинними об'єктами системи; -системних інтегративних властивостей, що „делегуються” системою кожному її окремому компоненту; -ієрархічного вертикального структурування складових системи, характеру „обміну” взаємовпливами верхніх та нижчих поверхів складових системи;

1	2	3
В.Заслуженюк, В.Семиченко	забезпечує повноту розуміння ситуацій, які виникають, максимально повно використовувати ресурси та можливості систем.	<p>-характеру входження умовно виділеної системи (її структурних елементів) також і в інші системні цілісності;</p> <p>-відносної цілісності та неділимості кожного структурного елемента системи, можливості його розглядання як особливої системи;</p> <p>-інтегративного ефекту системи як несумативного результату взаємодії її окремих елементів;</p> <p>-локальних цілей, характерних окремим рівням ієрархічної побудови системи;</p> <p>-двох тенденцій інтеграції: вертикальної (розкриття системоутворюючої ознаки, що діє на всіх ієрархічних рівнях, надає системі цілісності) та горизонтальної (висвітлення локальних цілей, що забезпечують відносну незалежність підсистем);</p> <p>-входження кожного структурного елемента у контекст інших систем;</p> <p>-спільного структурного елемента або ланки, що пов'язує відносно самостійні системи;</p>

1	2	3
		<p>-взаємодії та взаємовідносин у системі, зміна типу яких призводить до зміни характеру детермінації;</p> <p>-частковості внутрісистемної реалізації якостей кожного структурного елемента в межах окремої системи;</p> <p>- ознак та зв'язків певної події не у їхньому абсолютному значенні, а у контексті певних систем.</p>
М.Каган	<p>Системний підхід виходить з уявлення про систему як про цілісність, що не може бути зведена до її складових. Компоненти, що утворюють цілісність системи, мають бути необхідними та достатніми для існування поданої системи. Рух системи є, по-перше, її функціонування (її діяльність), по-друге, її розвиток</p>	<p>Система має бути досліджена з трьох сторін:</p> <p>-предметної (висвітлення компонентів, з яких складається система, виявлення закономірностей їх взаємозв'язку, визначення ступеня складності системи (координаційний, субординаційний характер зв'язку компонентів), порівняння системи з іншими для виявлення ізоморфізму, гомоморфізму систем);</p> <p>-функціональної (внутрішнє та зовнішнє функціонування системи);</p> <p>-історичної (генетичний та прогностичний вектори розвитку системи).</p>

А

Продовж. табл.

1	2	3
---	---	---

	(виникнення, становлення, еволюція).	
В.Кушнір	Системне розуміння педагогічного процесу передбачає визначення системи його цілей, які в процесі цілеутворення доповнюють та впливають одна на одну, конкурують між собою. Педагогічний процес є нескінченно-можливою системою.	Характеристиками педагогічного процесу як системи виступають: -поліцентризм, полілогічність, діалогічність; -нестійкість, хаотичність; -стійкість, закономірність; -співвідношення опозицій; -гетерогенність природи; -антиномічність; -активність.
І.Шкабара	Принцип системності дозволяє досліджувати об'єкт як динамічну цілісну систему, що має різноманітні зв'язки та складну структуру, яка взаємодіє із середовищем.	З позиції принципу системності має бути здійснено: -виявлення залежності кожного елемента від його місця та функцій у системі; -аналіз адекватності функціонування системи особливостям її окремих елементів та якостей її структури; -дослідження механізму взаємозалежності та взаємодії системи із середовищем;

А

Продовж. табл.

1	2	3
		-вивчення характеру ієрархічності

		<p>компонентів даної системи; -висвітлення динамізму системи, представлення її як цілісності, що розвивається.</p>
--	--	---

Б

Таблиця

Методологічні орієнтири підготовки вчителя іноземних мов

Науковець	Проблема	Методологічні положення - орієнтири
-----------	----------	-------------------------------------

		професійної підготовки вчителя іноземних мов
1	2	3
Є.Барбіна	Формування педагогічної майстерності	Забезпечення проникнення досвіду педагогічної майстерності в різні галузі знання з метою об'єднання їх загальними й професійними значеннями; розкриття перед студентами сутнісних моментів педагогічної діяльності у пізнавальному, організаційному, самоврядувальному ракурсах; підвищення можливостей традиційних дисциплін у відбитті змісту професійної діяльності.
І.Богданова	Професійно-педагогічна підготовка студентів на основі інноваційних технологій	Упровадження у навчально-виховний процес технології оновлення підготовки вчителя, яка забезпечує комбінацію технологічних процесів, спрямованих на проектування, ціле творення, прогнозування і моделювання. Здійснення трьох рівнів інтеграції: технологічної, внутрішньо предметної, міждисциплінарної. Застосування інформаційно-модульної технології, що передбачає інтеграцію змістових, технологічних, пізнавально-операційних модулів.
В.Гриньова	Формування педагогічної культури майбутнього	Формування педагогічної культури як феномену вияву вчителем власного „Я” у професійно-педагогічній діяльності через єдність його цілей, мотивів, знань, умінь,

Б

Продовж. табл.

1	2	3
	вчителя	якостей, здібностей, відношень, об'єднаних у певну систему педагогічних цінностей. Забезпечення формування духовного світу,

		духовної культури взагалі та педагогічної культури зокрема на основі засвоєння особистістю певних цінностей.
Е.Карпова	Якість професійної діяльності вчителя	Забезпечення готовності студентів до вдосконалюючого перетворення професійно-педагогічної діяльності, що й визначає якість останньої.
Н.Кічук	Формування творчої особистості вчителя	Організація цілеспрямованого впливу на усвідомлення студентами об'єктивної необхідності творчості на рівні переконань, забезпечення інтелектуальної активності студентів шляхом нарощення ними власних засобів та прийомів „переносу”, що розвивають їхній педагогічний стиль мислення та творчу уяву. Виховання у студентів духовності (як синтезу фундаментальних потреб особистості у пізнанні, спілкуванні, самореалізації), що є ядром системного утворення „творча особистість вчителя”.
З.Курлянд	Формування професійної стійкості вчителя	Забезпечення розвитку професійної стійкості та педагогічної спрямованості як цілісної функціональної системи. Реалізація у навчально-виховному процесі засобів, які дозволяють здійснювати прицільний вплив на

Б

Продовж. табл.

1	2	3
		забезпечення задоволеності від педагогічної діяльності, формування вмінь регуляції власних емоційних станів, прийняття правильних рішень у нестандартних ситуаціях, розвиток вольових якостей, швидкості реакції

		на поведінку учнів тощо.
О.Кучерявий	Професійне самовиховання майбутніх учителів	Розвиток у майбутнього вчителя адекватності самооцінки, особистісного смислу і мотивів підвищення якості роботи над собою на позитивному емоційному фоні; глибоке оволодіння студентом теорією і технологією професійного самовиховання.
А.Линенко	Формування готовності студентів до професійної діяльності	Забезпечення у навчально-виховній підготовці її цілісності, ранньої діагностики професійної придатності молоді до роботи вчителя, включення педагогічної рефлексії в процес навчання як провідного фактора.
Г.Нагорна	Формування у студентів професійного мислення	Орієнтація студента на досягнення педагогічної розумності, за якої, чим більш гармонічно поєднуються взаємодоповнюючі критичне й творче мислення студентів, тим більш високим стає рівень дослідження і перетворення цілісного педагогічного процесу, що є показником сформованості цієї розумності. Забезпечення оволодіння студентами ціннісно-методологічною стратегією і тактикою відношень цілісного

Б

Продовж. табл.

1	2	3
		педагогічного процесу. Включення студентів у дорадче дослідження множини педагогічних ситуацій.
О.Олексюк	Формування духовного потенціалу студентів	Активізація у студентів потенційних ціннісно-смислових функцій та відношень між афективними, нормативно-регулятивними та поведінковими процесами з тим, щоб надати

		їхньому органічному синтезу „ефекту випередження” в розвитку. Організація навчально-виховного процесу на інтегрально-духовному та особистісному рівнях з опорою на самоорганізацію студентів, розвиток потреби студентів у неперервному соціально-творчому вдосконаленні та творчій самореалізації. Залучення студентів до національно-культурних традицій, збагачених загальнолюдськими цінностями.
О.Пехота	Індивідуалізація професійно-педагогічної підготовки вчителя	Організація професійної підготовки, спрямованої на формування у студента позиції суб'єкта своєї життєдіяльності. Мета, об'єкт, предмет професійного саморозвитку – розкриття та розвиток індивідуальних особливостей кожного студента.
В.Радул	Становлення соціальної зрілості молодого	Активізація життєвої позиції особистості, її прагнення до швидкого досягнення соціальної зрілості, потреби у саморозвитку. Забезпечення самореалізації особистості через

Б

Продовж. табл.

1	2	3
	вчителя	взаємодію її соціальної активності й соціального самовизначення.
І.Смолюк	Розвиток педагогічних технологій у вищих закладах освіти	Упровадження педагогічних технологій (складноорганізованих, багатофункціональних, відкритих, нелінійних цілісних систем) як основної ланки формування, розвитку та збагачення професійної культури майбутнього вчителя
Н.Хмель	Теоретичні	Забезпечення такої підготовки вчителя,

	основи професійної підготовки вчителя	змістова та процесуальна сторони якої мають відбивати специфічні особливості цілісного педагогічного процесу. Діяльність студентів має бути адекватною цим особливостям, що й приведе до формування необхідної спрямованості, бажаного ступеня теоретичних знань та практичних умінь майбутніх учителів.
Р.Хмельюк	Професійний відбір та первинна підготовка студентів	Реалізація професійного відбору абітурієнтів до вищих педагогічних закладів освіти з урахуванням їхньої педагогічної придатності. Формування психологічної готовності молоді до праці у сфері педагогічної діяльності.
О.Цокур	Формування педагогічної свідомості майбутніх учителів	Удосконалення професійно-педагогічної підготовки студентів, яке передбачає забезпечення теоретичного осягнення майбутніми фахівцями закономірностей педагогічної діяльності, єдності її практичного (об'єктного) та теоретичного (суб'єктного)

Б

Продовж. табл.

1	2	3
		аспектів, ставлення до студента як до особистості, що розвивається.

Наукові позиції щодо висвітлення компонентно-структурного складу
педагогічної діяльності вчителя

Науковець	Склад педагогічної діяльності
1	2
В.Гинецинський	<p>Функціональні компоненти:</p> <ul style="list-style-type: none"> -презентативна функція: викладення змісту навчального матеріалу; -інсентивна функція: створення інтересу учнів до засвоєння інформації; -коректувальна функція: зіставлення результатів діяльності учнів, корекція; -діагностувальна функція: діагностика навчання учнів.
Н.Кузьміна	Функціональні компоненти:

	<p>-гностичний компонент: накопичення нових знань про цілі педагогічної системи, засоби їх досягнення та характер розв'язання педагогічних задач, про психологічні особливості учнів та педагогів. Дослідження власної діяльності та її перебудова на основі новітньої психолого-педагогічної інформації;</p> <p>-проектувальний компонент: перспективне планування завдань-задач (стратегічних, тактичних, оперативних) та засобів їх розв'язання у діяльності керівників, педагогів та учнів;</p> <p>-конструктивний компонент: відбір та композиційна побудова змісту навчальної та виховної інформації на заняттях, зібраннях, заходах; визначення особливостей діяльності учнів та педагогів;</p> <p>-комунікативний компонент: встановлення педагогічно</p>
--	---

В

Продовж. табл.

1	2
	<p>доцільних взаємовідносин між керівниками, педагогами, учнями, мотивування учасників педагогічного процесу;</p> <p>-організаторський компонент: реалізація педагогічного задуму шляхом конкретної організації взаємодії суб'єкта діяльності з об'єктами педагогічного впливу відповідно до певної системи принципів та правил, яким має відповідати педагогічний процес задля досягнення поставленої мети.</p>
О.Кучерявий	<p>Функції фахівця:</p> <p>-діагностико-прогностична;</p> <p>-ціннісно-орієнтаційна;</p> <p>-організаційно-розвивальна;</p> <p>-професійно-творча;</p> <p>-управлінсько-комунікативна;</p>

	-соціально-педагогічна.
А.Маркова	-професійні психологічні та педагогічні знання; -професійні педагогічні вміння; -професійні психологічні позиції й настанови вчителя; -особистісні особливості, що забезпечують оволодіння професійними знаннями та вміннями.
О.Мороз, В.Сластьонін, О.Щербаков	Функції професійної діяльності учителя-вихователя: 1.Загальнопедагогічні функції: -інформаційні (надання учням знань, умінь, навичок; формування їхнього наукового світогляду); -мобілізаційні (зосередження сил учнів на вирішенні завдань, створення позитивного настрою; формування й закріплення умінь; концентрація уваги учнів, актуалізація їхнього мислення тощо);

В

Продовж. табл.

1	2
О.Мороз, В.Сластьонін, О.Щербаков	-розвиваюча (керування розумовою діяльністю учнів, розвиток їхнього розуму, почуттів, волі, пізнавальних інтересів та індивідуальних здібностей; формування багатогранної, гармонійної особистості); -орієнтаційні (формування соціальних знань та професійної орієнтації учнів; виховання бережного ставлення до природи). 2.Загальнотрудові функції: -конструктивна (планування уроку, між предметних зв'язків, власних педагогічних досліджень; прогнозування дій учнів на уроках й поза школою; обладнання навчальних кабінетів, накопичення дидактичних матеріалів тощо); -комунікативна (установлення правильних взаємовідносин з учнями);

	<p>-дослідницька (творчий пошук, впровадження у практику більш досконалих методів; аналіз й узагальнення власного педагогічного досвіду; удосконалення навчально-виховного процесу);</p> <p>-організаторська (організація повідомлення навчального матеріалу, своєї поведінки та діяльності учнів відповідно до мети й завдань навчально-виховного процесу).</p>
--	--

Д

Таблиця

Наукові підходи до класифікації компетентностей (компетенцій) особистості

Науко- вець	Класифікаційне підґрунтя	Компетентності / компетенції
1	2	3
В.Байден ко, Н.Селез- ньова	Категорії ключових компетенцій, якими має оволодіти майбутній фахівець	<p>-політичні та соціальні компетенції;</p> <p>-компетенції, що визначають підготовленість до життя у полікультурному суспільстві;</p> <p>-компетенції, які визначають комунікативні вміння усного і письмового спілкування (в тому числі й іноземними мовами);</p> <p>-компетенції, пов'язані із застосуванням нових інформаційних технологій;</p> <p>-компетенції, що реалізують здатність і</p>

		бажання неперервного здобуття освіти.
Н.Балов-сяк	Компетенції фахівців групи „людина-людина”	-комунікативна компетенція; -полікультурна компетенція; -інформаційна компетенція; -компетенція саморозвитку
Л.Карпова	Підвиди професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи	-методологічна компетентність; -практично-діяльнісна компетентність; -дидактично-методична компетентність; -спеціально-наукова компетентність; -економіко-правова компетентність; -екологічна компетентність;

Д

Продовж. табл.

1	2	3
		-валеологічна компетентність; -інформаційна компетентність; -управлянська компетентність; -комунікативна компетентність.
В.Колесов	Класифікація компетенцій відповідно до триєдиної задачі навчання у розрізі соціалізації та професійної підготовки молоді: -вчитися „бути”, вчитися „знати”, вчитися „робити”	-вчитися „бути”: особистісні компетенції та компетенції між особистісного спілкування; -вчитися „знати”: загальні знання та професійні компетенції; -вчитися „робити”: загальні діяльнісні та діяльнісні професійні компетенції
Кондаков А.	Компетентності як освітні ресурси	-самопобудовча компетентність; -соціальна компетентність;

		-індивідуально-репродуктивна компетентність; -соціально-репродуктивна компетентність; -пошуково-дослідницька компетентність
Кузьміна Н.	Компетентності як напрямки реалізації професійної	-спеціальна (яка відображає знання навчальної дисципліни, що викладається); -методична (що віддзеркалює способи

Д

Продовж. табл.

1	2	3
	діяльності	формування знань, умінь та навичок в учнів); - психолого-педагогічна (яка заторкує сферу мотивів, здібностей, спрямованості школярів); - аутопсихологічна (яка відбиває рефлексію педагогічної діяльності).
Сорочан Т.	Компетенції – структурні компоненти професіоналізму управлінської діяльності керівника школи	-функціональна компетенція; -соціально-педагогічна компетенція; -соціально-економічна компетенція; -інноваційна компетенція; -фасілітативна компетенція.
Хуторський А.	Освітні компетенції, що відповідають розділенню змісту освіти на	-ключові компетенції (відносяться до загального, метапредметного змісту освіти); -загальнопредметні компетенції (відбивають певне коло навчальних

	метапредметний, міжпредметний, предметний.	предметів й освітніх галузей); -предметні компетенції (формується у межах конкретних навчальних дисциплін)
--	--	---

Д

Продовж. табл.

1	2	3
Хуторський А.	Ключові компетенції, що класифікуються відповідно до цілей загальної освіти, структурного уявлення соціального досвіду й досвіду особистості, основних видів діяльності учня	Ключові компетенції: -ціннісно-сміслова; -загальнокультурна; -навчально-пізнавальна; -інформаційна; -комунікативна; -соціально-трудова; -компетенція особистісного самовдосконалення.
OECD	Категорії ключових компетентностей як концептуальної бази особистості	-автономна діяльність; -інтерактивне використання засобів; -вміння функціонувати в соціально гетерогенних групах

Наукові позиції щодо структуризації феномена „компетентність”

Науковець	Визначення компетентності / компетенції	Структура компетентності / компетенції
1	2	3
Гуренко О.: етнокультурна компетентність	„Етнокультурна компетентність майбутнього педагога розуміється... як інтегроване утворення, представлене єдністю особистісного, гносеологічного, операційного, процесуального, інтегративно-оцінювального, проєктивного компонентів, що забезпечують у своїй взаємодії продуктивну етнокультурну діяльність	Компоненти етнокультурної компетентності: -особистісний (мотиваційна сфера, психологічні якості, педагогічні здібності особистості); -гносеологічний (знання в галузі психолого-педагогічних, соціальних, культурологічних, предметно-методичних дисциплін); -операційний (стійкі практичні вміння та навички); -процесуальний (безпосередня етнокультурна діяльність студента у процесі навчання у вищому закладі освіти);

	і творчу самореалізацію майбутнього педагога” [82,с.8].	-інтегративно-оцінювальний (створення картини власної професійної індивідуальності, визначення шляхів та засобів подальшого саморозвитку як спеціаліста);
--	---	---

Ж

Продовж. табл.

1	2	3
		-проективний (виявлення потенційних можливостей студента, здійснення проєкції його етнокультурних знань та умінь на майбутню етнокультурну роботу).
Завіниченко Н.: комунікативна компетентність майбутнього практичного психолога	Комунікативна компетентність практичного психолога – „заснована на знаннях та чуттєвому досвіді його спроможність орієнтуватися у ситуаціях професійного спілкування, розуміти мотиви, інтенції, стратегії поведінки, фрустрації, як свої власні, так і партнерів спілкування, рівень оволодіння ним технологіями” [121, с.6].	Компоненти комунікативної компетентності: -гностичний; -конативний; -емоційний.
Зимня І.:	Соціально-професійна	Блоки моделі соціально-

соціально-професійна компетентність випускника	компетентність випускника – „цілісна соціально-професійна якість, що дозволяє їй	професійної компетентності: -базовий (основні мисленнєві операції на рівні норми розвитку: аналіз, синтез,
--	--	--

Ж

Продовж. табл.

1	2	3
	успішно виконувати виробничі завдання, взаємодіяти з іншими людьми” [128, с.16]. Ця компетентність людини є її особистісна, інтегративна якість, яка проявляється в адекватності розв’язання (стандартних й особливо нестандартних, які вимагають творчості) задач всієї розмаїтості соціальних та професійних ситуацій.	співставлення, порівняння, систематизація, прийняття рішення, прогнозування, співвіднесення результату дії з висунутою метою); -особистісний (якості: відповідальність, організованість, цілеспрямованість); -соціальний (майбутній фахівець має бути здатним: організовувати своє життя відповідно до соціально значущого уявлення про здоровий образ життя; керуватися правами й обов’язками громадянина, цінностями життя, культури, соціальної взаємодії; будувати й реалізовувати перспективні лінії саморозвитку; інтегрувати знання та використовувати їх у процесі розв’язання соціально-

		професійних задач; співпрацювати, керувати людьми й підпорядковуватися; спілкуватися в усній та
--	--	--

Ж

Продовж. табл.

1	2	3
		писемній формі на рідній та іноземній мові; знаходити рішення у нестандартних ситуаціях; опрацьовувати інформацію; -професійний (вміння розв'язувати задачі по спеціальності).
Карпова Л.: професійна компетентність вчителя загально освітньої школи	Професійна компетентність вчителя „є інтегративним особистісним утворенням на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та досвіду, що зумовлюють готовність учителя до виконання педагогічної діяльності та забезпечують високий рівень її самоорганізації” [144, с.6].	Структурними компонентами професійної компетентності виступають три сфери: -мотиваційна, -предметно-практична (операційно-технологічна), -сфера саморегуляції.
Колодько Т.: соціокультурна	Соціокультурна компетенція –	Компонентами соціокультурної компетенції виступають:

компетенція вчителя іноземних мов	„інтегративна властивість особистості, що виражається в гармонії	-країнознавча компетенція; -лінгвокраїнознавча компетенція;
---	--	---

Ж

Продовж. табл.

1	2	3
	країнознавчої, лінгвокраїнознавчої, соціолінгвістичної компетенції, які дозволяють індивідові розуміти закономірності розвитку культури як процесу створення, збереження і трансляції загальнолюдських цінностей, орієнтуватись у традиціях, реаліях, звичаях, духовних цінностях не лише свого народу, але й інших націй, уміти спілкуватись іноземною мовою в сучасному світі, оперуючи культурними поняттями й реаліями різних народів” [171, с.9].	-соціолінгвістична компетенція.
Лепіхова Л.: соціально- психологічна компетентність	Соціально-психологічна компетентність – „здібність до перцептивно-когнітивного	Соціально-психологічна компетентність: -виявляється у сфері інтерперсональної взаємодії,

	відчуття соціальних ситуацій та людей, що їх	взаємоставлень та спілкування в процесі вирішення життєвих,
--	--	---

Ж

Продовж. табл.

1	2	3
	створюють, прогнозування їх поведінки, відповідного конструювання тактики взаємодії та взаємозацікавлених, безконфліктних стосунків” [205, с.65].	особистісних виборів та самоствердження; -має природний і соціальний радикали у формі задатків та їх наступного перетворення у здібності в процесі життєдіяльності.
Лук’янова М.: психолого-педагогічна компетентність	„Під психолого-педагогічною компетентністю вчителя ми розуміємо сукупність певних якостей особистості з високим рівнем професійної підготовленості до педагогічної діяльності й ефективній взаємодії з учнями в освітньому процесі” [217, с.56].	Компонентами психолого-педагогічної компетентності виступають три блоки психолого-педагогічної орієнтації: -грамотність (загально-професійні знання); -вміння як здібність вчителя використовувати свої знання у педагогічній діяльності, в організації взаємодії; -професійно значущі особистісні якості.
Луценко Л.: компетентнісна модель підвищення кваліфікації	„Професійна компетентність розглядається як системна, інтегративна єдність, синтез	Компетентнісна модель підвищення кваліфікації директора школи складається з трьох блоків компетенцій: -загальноосвітнього (містить

директора	інтелектуальних та	наступні компетенції:
-----------	--------------------	-----------------------

Ж

Продовж. табл.

1	2	3
школи	навичкових складників (когнітивного та діяльнісного, включаючи й узагальнені знання, вміння, навички), особистісні характеристики (ціннісні орієнтації, здібності, риси характеру, готовність до здійснення діяльності) і досвіду, що дозволяє людині використовувати свій потенціал, виконувати складні культуровідповідні види діяльності, оперативно й успішно адаптуватися у суспільстві, яке постійно змінюється, та професійній діяльності”.	соціальну, ціннісно-смыслову, валеологічну, когнітивну, операційно-технологічну, комунікативно-етичну); -загальноуправлінського (містить управлінські процедури, що виступають у ролі компетенцій: педагогічний аналіз, цілепокладання, прийняття управлінського рішення, організація, контроль); -управлінсько-педагогічного (містить управлінсько-змістові функції, які виступають і в якості ключових професійних компетенцій: соціально-педагогічна, юридично-правова, організаційно-педагогічна, дослідницька, фінансово-господарська, соціально-психологічна, педагогічна).
Маркова А.: професійна компетентність	„Компетентність вчителя визначає, з одного боку, аналіз, процес (педагогічна діяльність,	Професійна компетентність: -процесуальні показники: три блоки: педагогічна діяльність, педагогічне спілкування,

1	2	3
	педагогічне спілкування, особистість) і результат (навченість та вихованість школярів) його праці, з іншого – співвідношення об'єктивно необхідних вмінь та психологічних якостей, якими він володіє” [235, с.83].	особистість вчителя; -результативні показники: два блоки: навченість та навчаємість, вихованість та виховуваємість.
Мельниченко Г.: професійна компетентність вчителя англійської мови і літератури	„...професійно-педагогічна компетентність майбутніх учителів англійської мови і літератури обіймає такі її складові, як-от: компетентність в самоменеджменті, фахова, операційна, педагогічна, психологічна, методична та загальнокультурна компетентності” [242, с.7].	Професійна компетентність складається з наступних чинників: -компетентність у самоменеджменті (самопізнання, самоорганізація, самоконтроль); -іншомовна комунікативна компетенція (мовна, мовленнєва, соціокультурна компетенції); -операційна компетентність (прогностичні, організаторські, пізнавальні вміння); -загальнокультурна компетентність (розумова культура, загальна ерудиція, культура спілкування).

1	2	3
Мудрик А.: соціальна компетентність	Соціальна компетентність у загальному вигляді може бути представлена як „знання про соціальний світ і про себе, своє місце у цьому світі, способи поведінки і поведінкові сценарії”. Її основними функціями є соціальна орієнтація, адаптація, інтеграція загально соціального і особистого досвіду [261, с.6].	Структурними компонентами соціальної компетентності є: -оперативна компетентність; -вербальна компетентність; -комунікативна компетентність; -соціально-психологічна компетентність; -его-компетентність.
Присяжна А.: прогностична компетентність / компетенція	„Прогностична компетентність відбиває ідеальні уявлення про... когнітивні, ...поведінкові, ...афективні компоненти особистості, до змісту яких включаються: 1) знання прогностичної термінології, вміння та навички прогнозування..., 2) якість навчальної, пізнавальної, професійної діяльності, що дозволяє науково передбачати та	Прогностична компетенція як макропрофесійна, базова компетенція фахівця віддзеркалюється в: -інформаційно-прогностичній, -операційно-прогностичній, -оціночно-прогностичній компетенціях

1	2	3
<p>Присяжна А.: прогностична компетентність / компетенція</p>	<p>„Прогностична компетентність відбиває ідеальні уявлення про... когнітивні, ...поведінкові, ...афективні компоненти особистості, до змісту яких включаються: 1) знання прогностичної термінології, вміння та навички прогнозування..., 2) якість навчальної, пізнавальної, професійної діяльності, що дозволяє науково передбачати та адекватно оцінювати власну освітню ... траєкторію..., 3) гнучкість мислення, вольова сфера, ...толерантність..., 4) оптимальний для заданих умов рівень цілепокладання, вміння планувати, проектувати власну діяльність...” [304, с.73-74].</p>	<p>Прогностична компетенція як макропрофесійна, базова компетенція фахівця віддзеркалюється в: -інформаційно-прогностичній, -операційно-прогностичній, -оціночно-прогностичній компетенціях</p>

Наукові варіанти розкриття категорій системи „культура спілкування”

Науковець	Сутність та функції наукової категорії
1	2
Н.Вітюк: комунікативні здібності майбутніх учителів	Комунікативні здібності – „комплекс індивідуально-психологічних та психофізіологічних особливостей, що забезпечують здатність індивіда до активного й ефективного спілкування, передачі та адекватного сприймання інформації, оптимальної організації взаємодії з іншими людьми, вірного розуміння в комунікації як себе і своєї поведінки, так і учасників комунікативного процесу, що є необхідними умовами успішної життєдіяльності людини” [58,с.5-6].
Л.Гапоненко: іншомовне спілкування	„Іншомовне спілкування – міжособистісна професійна взаємодія у сфері інформаційно-пізнавального контакту, яка передбачає взаємообмін інформацією на основі зворотного зв’язку, з урахуванням можливостей пізнавального й емоційного впливів на співрозмовника, що здійснюються на базі специфіки мовленнєвого та поведінкового етикету носіїв мови” [66, с.8].
А.Годлевська: мовленнєві уміння	Мовленнєві уміння (блокове представлення): 1) вміння, що забезпечують якісний характер мовлення: володіння технікою мовлення, логічністю висловлювання, інтонаційною варіативністю, мовленнєвим етикетом, прогнозування комунікативної поведінки, здійснення взаємодії та емоційно-експресивного впливу; 2) вміння, які посилюють ефективність комунікативності: формування цілі мовлення, ініціювання процесу мовлення, реалізація видів мовлення, адаптація мовленнєвих умінь до

1	2
---	---

	педагогічних умов, використання результатів аналізу мовленнєвих умінь, мовленнєвий контроль [75, с.6].
О.Кротова: культура професійного мовлення	Культура професійного мовлення „являє собою якість володіння літературною мовою, а також уміння використовувати мовне багатство та виражальні засоби в умовах професійно-педагогічного спілкування відповідно до мети й змісту мовлення, що визначаються сучасним освітньо-виховним ідеалом” [187, с.10].
А.Москаленко: уміння педагогічного спілкування	<p>Специфічними функціями умінь педагогічного спілкування виступають:</p> <ul style="list-style-type: none"> - соціально-психологічного відображення (спілкування виникає як результат і форма свідомого відображення партнерами особливостей протікання взаємодії); - регулятивна (безпосередній або опосередкований вплив на члена колективу з метою збереження або змін його поведінки, дій, стану, активності, системи цінностей тощо, що дозволяє оцінити продуктивність або непродуктивність спілкування); - пізнавальна (отримання членами колективу різних знань про себе, своїх друзів, спроби найбільш раціонального вирішення поставлених перед ними завдань); - експресивна (вираження засобом вербального та невербального спілкування емоційних станів і переживань члена колективу стосовно інших); - соціального контролю (регламентація за допомогою групових і соціальних норм необхідної цілісності й

1	2
	організованості колективу, узгодженості спільних дій);

	- соціалізації.
В.Пасинок: функції мовленнєвої діяльності	Функції мовленнєвої діяльності: інтегративна (поєднання біологічних і соціальних процесів); комунікативна; формуюча (оптимізація саморозвитку, самовдосконалення); навчальна; культурологічна (культура мислення, мовлення); розвиваюча (забезпечення індивідуально-особистісного підходу, спрямованого на самореалізацію); соціальна (формування соціального досвіду особистості); інформативна (розкриття об'єктивних закономірностей світу); спонукальна (забезпечення активного ставлення до засвоєння знань, готовності класифікувати інформацію, створення емоційного комфорту); еталонно-показова (виховання за допомогою власної діяльності й особистості); пристосувальна (пристосування форми, якостей мовлення до ситуації).
В.Полторацька: культура професійного (педагогічно- го) спілкування)	Культура професійного (педагогічного) спілкування) – „необхідна складова загально-педагогічної культури, соціально значуща міра розвитку спілкувального мистецтва вчителя (викладача), що інтегрує в собі такі компоненти: 1) професійно-гуманістична спрямованість особистості; 2) знання основ сучасної теорії педагогічного спілкування; 3) розвинуті комунікативно-творчі здібності і вміння; 4) результативність спілкування в навчально-виховній діяльності” [301, с.13].

К

Таблиця

Система педагогічних умінь як компонентів професійної компетентності вчителя (за А.Марковою)

Блок професійної компетентності	Група вмінь
1	2
<p>I.Компетентність вчителя у педагогічній діяльності</p>	<p>Перша група вмінь: постановка та вирішення педагогічних задач:</p> <ul style="list-style-type: none"> -орієнтація на учня як на співучасника навчально-виховного процесу; -вивчення педагогічної ситуації, прийняття рішення; -об'єднання навчальних, розвивальних, виховних задач; -короткострокове та довгострокове прогнозування; -володіння педагогічною технологією (підпорядкування вибору навчально-виховних засобів цілям розвитку учнів). <p>Друга група вмінь: вплив вчителя на учня:</p> <ul style="list-style-type: none"> -чому вчити: виокремлення ключових ідей навчального предмету, оновлення його змісту; формування загальнонавчальних та спеціальних умінь та навичок; встановлення міжпредметних зв'язків; побудова змісту як системи пізнавальних задач; -кого вчити: виявлення стану окремих психічних функцій особистості учня, його навченості та вихованості; виявлення зони найближчого розвитку учнів, умови переходу з одного рівня на інший, врахування типових утруднень; врахування

К

Продовж. табл.

1	2
	<p>мотивації дітей; проектування та формування у них відсутніх рівнів діяльності й особистості, програмування педагогічної праці з урахуванням змін у психічному розвитку школярів;</p>

	<p>зміцнення індивідуальності як слабких, так й талановитих учнів; -як вчити: узгодження таких форм навчання й виховання, що є оптимальними для нових умов розвитку учнів; порівняння та узагальнення педагогічних ситуацій, комбінування прийомів; диференціація та індивідуалізація навчання, організація самостійної діяльності учнів.</p> <p>Третя група вмінь: педагогічний самоаналіз: -орієнтація у сучасному педагогічному досвіді; -хронометрування та фіксація результатів своєї праці; -аналіз, узагальнення, опис свого досвіду у статтях, прогнозування своєї діяльності; -здійснення педагогічної діяльності з психологічно повною структурою (ставлення задач, вибір засобів впливу, самостійний педаналіз)</p>
<p>II.Сфера педагогічного спілкування вчителя</p>	<p>Четверта група вмінь: накреслення задач спілкування: -взаємообмін інформацією вчителя та учнів; -взаємопізнання, взаємокорекція поведінки; -мобілізація резервів учасників спілкування; -педагогічно доцільне самовираження особистості педагога.</p> <p>П'ята група вмінь: прийоми, що забезпечують певний рівень взаємодії та спілкування з учнями: -домінування організуючих (над оцінними та дисциплінуючими) впливів; -демократичний стиль спілкування;</p>

К

Продовж. табл.

1	2
	<p>-здатність займати різну позицію у спілкуванні, її гнучка перебудова; -виявлення гумору у ставленні до деяких аспектів педагогічної ситуації;</p>

	-вміння слухати учня, впливати на нього не прямо, а створюючи умови для виникнення бажаної якості.
III. Особистість вчителя	<p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> -чітка громадянська позиція, протистояння труднощам своєї професії; -виявлення педагогічних здібностей (перцептивних, управлінських); -керування своїм емоційним станом; -визначення особливостей свого стилю й використання власних позитивних природних якостей; -сприймання позитивних можливостей учнів й тим самим зміцнення своєї „Я-концепції”; -оволодіння педагогічною майстерністю; -здійснення творчого пошуку, перехід від рівня майстерності до новаторського рівня.
IV. Навченість та навчаємість школярів	<p>Шоста група вмінь:</p> <ul style="list-style-type: none"> -оцінка реального стану навченості та навчаємості учнів; -забезпечення індивідуального та диференційованого підходу до них; -накреслення перспективи їхнього індивідуального просування.

К

Продовж. табл.

1	2
V. Вихованість та виховаємість школярів	<p>Сьома група вмінь:</p> <ul style="list-style-type: none"> -оцінка стану вихованості та виховуваємості школярів; -забезпечення індивідуального та диференційованого підходу; -проникнення у внутрішній світ вихованців; -побудова планів роботи з урахуванням індивідуальних задач

розвитку учнів.

Восьма група вмінь: інтегральні:

- цілісне бачення своєї праці у єдності її задач, цілей, засобів, умов, результатів, розуміння причинно-наслідкових зв'язків між ними;
- перехід від оцінки окремих педагогічних умінь до оцінки результативності своєї праці в цілому;
- виявлення сфер, де професійна компетентність проявляється на низькому рівні;
- усвідомлення взаємозв'язку між засобами педагогічної діяльності та результатами навчання й виховання школярів, бачення джерел невдач учнів у власних прорахунках;
- формулювання проблем практики у вигляді наукових;
- проведення спостережень, педагогічних експериментів з варіюванням окремих факторів та виявленням результатів.

Компетентнісна модель вчителя іноземних мов

Компоненти	Ключові компетентності вчителя іноземних мов						
	Науково-пізнавальна	Соціальна	Комунікативна	Полікультурна	Інформаційно-технологічна	Професійна	Саморозвитку
Цінності та етичні норми	Пізнавальні цінності (любов до істини, прагнення до творчості та вдосконалення в особистісному та соціальному вимірах).	Гуманістичне світосприйняття, людяність, милосердя, доброта, чуйність.	Висока етика спілкування. Виявлення толерантності, щирості, прагнення до гармонізації міжнародного співробітництва.	Гуманізм, відкритість до інших культур, поцінування своєрідності кожної з них.	Взаємоповага, морально-духовна безпека, прагнення до збагачення внутрішнього світу іншої людини як ціннісно-смысловий орієнтир.	Любов до дітей, до своєї професії. Почуття відповідальності за успіх педагогічної справи; прагнення до миру, гармонії, продуктивного співробітництва у полікультурному та соціально-диверситивному світі.	Гуманістичні ідеали, що спрямовують процес самовдосконалення особистості, забезпечують її стабільність та професійно-особистісного руху вперед.

Компоненти	Науково-пізнавальна	Соціальна	Комунікативна	Полікультурна	Інформаційно-технологічна	Професійна	Саморозвитку
Мотивація	Внутрішні інтелектуально-пізнавальні мотиви.	Прагнення до соціальної гармонії, справедливості і стабільності.	Інтерес до рідної мови та культури, а також до мови й культури інших народів.	Інтерес до різних культур та до різних аспектів культури свого народу. Бажання відстоювати та упроваджувати ідею мультикультуралізму. Прагнення до оволодіння різними мовами як засобом духовного самозбагачення.	Інтерес до науково-технічної, науково-гуманітарної інформації. Прагнення до співучасті в електронних творчих проектах. Дистанційне навчання.	Інтерес до педагогічної професії, її змісту, закономірностей розгортання у культурно-цивілізаційному просторі. Бажання наслідувати найкращим педагогам. Прагнення втілювати на діяльнісному рівні гуманістичні принципи.	Прагнення добра, справедливості, щастя для інших людей. Мотиви максимального втілення в життя того найкращого потенціалу, яким володіє людина.

Компоненти	Науково-пізнавальна	Соціальна	Комунікативна	Полікультурна	Інформаційно-технологічна	Професійна	Саморозвитку
Ставлення	Зацікавленість предметом пізнання, захоплення ним.	Повага до інших, їхнього способу мислення та життя. Здатність діяти на засадах взаєморозуміння, йти на компроміс, уникати конфліктів.	Позитивна диспозиція до комунікативної взаємодії, співпраці та співтворчості у міжнародному аспекті.	Встановлення міжкультурного діалогу та полілогу. Неупередженість та терпимість до традицій, поглядів, звичаїв інших народів.	Прагнення до забезпечення „інформаційної екології”.	Прагнення збагачувати досвід професійної діяльності. Позитивна професійна „амбіційність”, що передбачає спрямованість особистості на високі професійні досягнення.	Прагнення особистості до інтенсифікації свого життя у напрямку максимального виявлення найкращого у собі.
Емоції	Альтруїстичні, гностичні, праксичні емоції.	Альтруїстичні.	Комунікативні, альтруїстичні.	Альтруїстичні, комунікативні, гностичні.	Гностичні, комунікативні.	Альтруїстичні, гностичні, комунікативні, праксичні.	Радість від самоусвідомлення рівня досягнутих результатів, задоволення від кожного ефективно здійсненого „кроку”.

Компоненти	Науково-пізнавальна	Соціальна	Комунікативна	Полікультурна	Інформаційно-технологічна	Професійна	Саморозвитку
Знання	Системні знання методології наукового дослідження, сучасних наукових парадигм, концепцій.	Знання про фактори соціалізації особистості (мікрофактори, мезафактори, макрофактори, мегафактори). Знання про агенти первинної та вторинної соціалізації. Знання про суспільні події: в історичному ракурсі та у ракурсі їхнього сучасного сприйняття.	Академічні, культурологічні, лінгвістичні, соціолінгвістичні, риторичні, професійно орієнтовані психолого-педагогічні знання.	Інформаційний аспект (культуро орієнтовані знання), технологічно-виховний аспект (педагогічно орієнтовані знання). Духовно-морально, мистецтвознавчо, соціально-політично, екологічно, економічно орієнтовані знання.	Інформаційно-глобалізаційний аспект (знання про системи світових інформаційних комунікацій та державну політику у цій сфері). Інформаційно-індивідуальний аспект (знання про комп'ютерну техніку, новітні інформаційні технології, програмне забезпечення).	Професійно орієнтовані (педагогічні, психологічні, методичні) знання за напрямками: досвід, діяльність, спілкування.	Знання сутності та засобів самопізнання, самовиховання, самоактуалізації, специфіки їх втілення у безпосередню практичну діяльність. Знання специфіки самоактуалізації у контексті іншомовної комунікативної діяльності, багатоструктурованої інформації полікультурного характеру.

Компоненти	Науково-пізнавальна	Соціальна	Комунікативна	Полікультурна	Інформаційно-технологічна	Професійна	Саморозвитку
Пізнавальні вміння і навички	Порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, класифікація, систематизація, узагальнення.	Вміння самоорганізовуватися у пізнанні закономірностей функціонування соціуму. Володіння навичками обробки соціально орієнтованої інформації: сприйняття, аналіз, концептуалізація та її наступне використання. Генерація ідей щодо підвищення ефективності соціальної взаємодії та вибір з них найбільш продуктивних.	Вміння будувати концепцію висловлення. Навички професійно-орієнтованого читання. Вміння вивчати та виявляти мовні та мовленнєві закономірності. Компаративний аналіз рідної та іноземних мов.	Систематичне осмислення проблем; порівняння наукових ідей; поглиблене вивчення різних підходів; конструювання засобів вирішення проблем; класифікація цих засобів з вибором оптимального; наукова аргументація свого бачення проблеми.	Пошук інформації з різноманітних електронних джерел з її наступним критичним осмисленням, аналізом інформаційної насиченості та цінності її окремих компонентів, конструювання ефективної аргументації.	Конструювання інформації за тематичними сегментами, вибір з неї найбільш відповідної, використання її згідно з обраною методологічною парадигмою. Вивчення науково-теоретичних джерел та інноваційного педагогічного досвіду.	Вміння, що охоплюють процеси дослідження та самодослідження. Володіння навичками знаходити, опрацьовувати та практично використовувати науковий матеріал з проблем власного самовдосконалення, на основі чого розробляти проекти професійного зростання.

Компоненти	Науково-пізнавальна	Соціальна	Комунікативна	Полікультурна	Інформаційно-технологічна	Професійна	Саморозвитку
Практичні вміння і навички	Вибудова інформації у полідисциплінарні тематичні конструкції; зіставлення різних схем вирішення проблеми; визначення методологічної неповноти та концептуальної невідповідності в теоріях; створення таксономічної системи засобів розв'язання проблеми; самооцінювання.	Сприяння встановленню у суспільстві ефективної демократії, соціальної справедливості, когерентності, колегіальності. Розроблення технологій індивідуального внеску у розвиток демократичного громадського простору. Швидкість соціальної адаптації. Диверсифікованість та інтегративність у виконанні соціальних ролей.	Володіння видами мовленнєвої діяльності. Вміння висловлюватися відповідно до орфоепічних, граматичних, лексичних, стилістичних норм мови. Виявлення доречності, логічності, правильності тощо мовлення. Вміння педагогічного спілкування.	Активізація соціальної взаємодії, збагачення культурного фонду нації, побудова індивідуального культурного "базису" людини. Створення засобів навчального "просування" учня у контексті мультиетнічного середовища. Використання потенціалу культурної спадщини учнів.	Впровадження інноваційних моделей навчання; розроблення електронних підручників, наочних дидактичних засобів; конструювання проектів навчально-виховних заходів; проведення електронних наукових конференцій. Володіння комп'ютерною технікою, її програмним забезпеченням та комунікаційними технологіями.	Інтерперсональний аспект (налагодження позитивної педагогічної взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу). Інтраперсональний аспект (визначення власного потенціалу у професійному зростанні).	Вміння мобілізувати знання як засіб професійного самоствердження; виявляти проблеми, що заважають перспективному самоздійсненню, коригувати їх; використовувати засоби колективної творчої роботи з метою асиміляції досвіду своїх колег; програмувати та втілювати індивідуальну модель саморозвитку.

Діагностика змістового компонента: практично орієнтований сегмент

Аспекти СДД	ДД ПУ	ІД ГУ	Л Н У	О Н У	ПД ПУ	ТН ПУ	Х Д У	Ч Н У	КР ГУ (Мол дова)	ВМУ (Поль ща)	КПУ (Поль ща)	ЯУ (Поль ща)	Середній показник (у %)
Абсолютна кількість студентів / кількість студентів у %													
Учень	13 / 44%	123 / 27%	45 / 38%	37 / 37%	58 / 36%	58 / 33%	72 / 34%	9 / 36%	18 / 17%	55 / 79%	23 / 64%	2 / 11%	38%
Клас	9 / 30%	147 / 32%	33 / 28%	19 / 19 %	34 / 21%	64 / 36%	67 / 32%	7 / 28%	15 / 14%	2 / 3%	2 / 5%	15 / 84%	28%
Батьки	4 / 13%	43 / 9%	8 / 7%	11 / 11%	20 / 13%	6 / 4%	18 / 8%	4 / 16%	18 / 17%	3 / 4%	5 / 14%	1 / 5%	10%
Досвід вчителів	4 / 13%	146 / 32%	31 / 27%	33 / 33%	47 / 30%	49 / 27%	56 / 26%	5 / 20%	55 / 52%	10 / 14%	6 / 17%	-	24%
Загаль- на кіль- кість сту- дентів 1510 / 100%	30	459	117	100	159	177	213	25	106	70	36	18	

Діагностика змістового компонента: академічний сегмент

Аспекти СДД	ДД ПУ	ІД ГУ	Л Н У	О Н У	ПД ПУ	ТН ПУ	Х Д У	Ч Н У	КР ГУ (Молдова)	ВМУ (Польща)	КПУ (Польща)	ЯУ (Польща)	Середній показник (у %)
Абсолютна кількість студентів / кількість студентів у %													
Навчальний матеріал	^{13/} _{43%}	118 / 26%	29 / 25%	22 / 22%	51 / 32%	58 / 33%	56 / 26%	^{7/} _{28%}	15/ 14%	11 / 16%	7 / 20%	5 / 29%	26%
Методична інформація	8 / 27 %	76 / 16%	28 / 24%	9 / 9%	26 / 16%	51 / 29%	34 / 16%	4 / 16%	14 / 13%	28/ 40%	3 / 8%	1 / 5%	18%
Наукова інформація	6 / 20 %	98 / 21%	20 / 17%	33 / 33%	24 / 15%	33 / 18%	35 / 16%	5 / 20%	54 / 51%	5 / 7%	1 / 3%	-	19%
Загальногуман. інформація	3 / 10 %	167 / 37%	40 / 34%	36 / 36%	58 / 37%	35 / 20%	88 / 42%	9 / 36%	23 / 22%	26 / 37%	25 / 69%	12 / 68%	37%
Заг. кільк. студ. 1510 / 100%	30	459	117	100	159	177	213	25	106	70	36	18	

Рівень підготовленості студентів до самостійно-дослідницької діяльності

Рівні підготовленості до СДД	ДД ПУ	ІД ГУ	Л Н У	О Н У	ПД ПУ	ТН ПУ	Х Д У	Ч Н У	КР ГУ (Молдова)	ВМУ (Польща)	КПУ (Польща)	ЯУ (Польща)	Середній показник (у %)
Абсолютна кількість студентів / кількість студентів у %													
Високий	-	9 / 2%	2 / 2%	9 / 9%	3 / 2%	6 / 3%	4 / 2%	1 / 4%	7 / 7%	3 / 4%	-	2 / 11%	4%
Вищий за середній	3 / 10 %	89 / 19%	24 / 20%	24 / 24%	29 / 18%	32 / 18%	43 / 20%	4 / 16%	36 / 34%	11 / 16%	1 / 3%	3 / 17%	18%
Середній	22 / 73 %	312 / 68%	81 / 69%	61 / 61%	113 / 71 %	115 / 65%	140 / 66%	12 / 48 %	54 / 51%	38 / 54%	18 / 50%	10 / 55%	60%
Нижчий за середній	4 / 14 %	37 / 8%	9 / 8%	4 / 4%	10 / 6%	17 / 10%	14 / 6%	5 / 20%	8 / 7%	12 / 17%	11 / 31 %	3 / 17%	12%
Низький	1 / 3%	12 / 3%	1 / 1%	2 / 2%	4 / 3%	7 / 4%	12 / 6%	3 / 12%	1 / 1%	6 / 9%	6 / 36%	-	6%
Загальна кількість студентів 1510 / 100%	30	459	117	100	159	177	213	25	106	70	36	18	

Додаток М.4

Рівень задоволення самостійно-дослідницькою діяльністю

Рівень задоволення СДД	ДД ПУ	ІД ГУ	Л Н У	О Н У	ПД ПУ	ТН ПУ	Х Д У	Ч Н У	КР ГУ (Молдова)	ВМУ (Польща)	КПУ (Польща)	ЯУ (Польща)	Середній показник (у %)
Абсолютна кількість студентів / кількість студентів у %													
Максимум задоволення	-	29 / 6%	11 / 10%	4 / 4%	12 / 7%	10 / 6%	6 / 3%	-	3 / 3%	1 / 1%	-	-	3%
Задоволення	26 / 87%	368 / 80 %	89 / 76%	82 / 82%	125 / 79%	151 / 85%	177 / 83 %	17 / 68%	91 / 85%	44 / 63%	23 / 64%	13 / 72%	77%
Байдужість	3 / 10%	31 / 7%	12 / 10%	10 / 10%	11 / 7%	10 / 6%	20 / 9 %	5 / 20%	8 / 8%	19 / 27%	10 / 28%	5 / 28%	15%
Незадоволення	1 / 3%	25 / 6%	5 / 4%	2 / 2 %	9 / 6%	4 / 2%	10 / 5%	3 / 12%	4 / 4%	6 / 9%	3 / 8%	-	5%
Максимум незадоволення	-	6 / 1%	-	2 / 2 %	2 / 1%	2 / 1%	-	-	-	-	-	-	-
Заг. кільк. студ. 1510 / 100%	30	459	117	100	159	177	213	25	106	70	36	18	

Частота участі студентів у самостійно-дослідницькій діяльності

Частота проведення СДД	Умов. позн.	ДД ПУ	ІД ГУ	Л Н У	О Н У	ПД ПУ	ТН ПУ	Х Д У	Ч Н У	КР ГУ (Молдова)	ВМУ (Польща)	КПУ (Польща)	ЯУ (Польща)	Абсолютна кількість студентів
		Абсолютна кількість студентів / кількість студентів у %												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
9	a	-	8 / 2%	-	-	2 / 1%	2 / 1%	2 / 1%	-	6 / 6%	-	-	-	20
8	b	-	31 / 7%	2 / 2%	5 / 5%	3 / 2%	6 / 3%	9 / 4%	-	27 / 25%	2 / 3%	-	-	85
7	c	2 / 7 %	63 / 14%	13 / 11%	16 / 16%	17 / 11%	25 / 14%	28 / 13%	1 / 4%	29 / 27%	7 / 10%	2 / 6%	1 / 5%	204
6	d	3 / 10 %	68 / 15%	26 / 22%	17 / 17%	19 / 12%	30 / 17%	21 / 10%	2 / 8%	21 / 20%	10 / 14%	2 / 6%	-	219
5	e	5 / 17 %	123 / 27%	23 / 20%	26 / 26%	49 / 30%	52 / 30%	81 / 38%	8 / 32%	16 / 15%	24 / 34%	3 / 8%	3 / 18%	413
4	l	7 / 23 %	81 / 17%	19 / 16%	25 / 25%	30 / 19%	32 / 18%	35 / 17%	8 / 32%	5 / 5%	12 / 17%	6 / 16%	8 / 44%	268
3	m	7 / 23	39 / 8%	21 / 18%	7 / 7%	17 / 11%	14 / 8%	15 / 7%	2 / 8%	2 / 2%	6 / 9%	9 / 25%	4 / 22%	143

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
2	n	1 / 3 %	18 / 4%	7 / 6%	2 / 2%	8 / 5%	7 / 4%	5 / 2%	^{2/8%}	-	6 / 9%	10 / 28%	2 / 11%	68
1	k	^{5/} 17%	28 / 6%	^{6/5%}	2 / 2%	14 / 9%	9 / 5%	17 / 8 %	^{2/8%}	-	3 / 4%	4 / 11%	-	90
Заг. кільк. студ. 1510 / 100%		30	459	117	100	159	177	213	25	106	70	36	18	1510

ТЕСТ 1

1. Пріоритетним напрямками державної політики у сфері освіти є:

- а) зміцнення інтелектуального і духовного потенціалу нації;
- б) активізація професійно-педагогічних умінь учителя;
- в) формування у вчителя системи психолого-педагогічних знань.

2. Лісабонська конвенція (1997 р.) передбачає:

- а) проведення регулярних наукових конференцій;
- б) забезпечення мобільності випускників на європейському ринку праці;
- в) взаємне визнання кваліфікацій, здобутих у системі вищої освіти європейських країн.

3. Назвіть методи науково-педагогічного дослідження:

- а) спостереження;   в) соціометрія;
- б) консультування;   г) анкетування.

4. Ідея „сродної праці” була висунута:

- а) В.Сухомлинським;   б) Г.Сковородою;   в) А.Макаренком.

5. Організація „школи рідної мови” була запропонована:

- а) Сократом;   б) Еразмом Роттердамським;   в) Я.-А.Коменським.

6. Назвіть основні принципи навчання:

- а) науковості;   в) наочності;   г) емоційності навчання;
- б) компенсаторності;   г) доступності;   д) інтегрованості.

7. Назвіть принципи представлення змісту навчального матеріалу в підручниках:

- а) генетичний;   в) логічний;   г) онтологічний.
- б) феноменологічний;   г) психологічний;

8. Моральне виховання передбачає виховну діяльність, спрямовану на:

- а) розумовий розвиток особистості дитини;
- б) розвиток моральних якостей;
- г) формування правової свідомості.

9. Функціями класного керівника є:

- а) виховна;   в) координаційна;   г) діагностична;

б) стимулювальна; г) формувальна; д) активізувальна.

10. Засновником вальдорфської педагогіки є:

а) М.Монтессорі; б) Р.Штейнер; в) Ж.-Ж.Руссо.

ТЕСТ 2

1. Відомо, що метою Державної програми „Вчитель” є „визначення невідкладних і перспективних заходів щодо реалізації основних напрямів модернізації системи освіти з урахуванням вимог сучасного інформаційно-технологічного суспільства, забезпечення економічних і соціальних гарантій професійної самореалізації педагогічних працівників та утвердження їх високого соціального статусу в суспільстві”. Назвіть основні завдання, вирішення яких дозволяє досягти означеної мети:

- а) оптимізація кадрового забезпечення навчальних закладів;
- б) упровадження особистісно орієнтованих технологій;
- в) модернізація системи підготовки педагогічних працівників;
- г) підвищення ролі вчителя у формуванні громадянського суспільства.

2. Компетентність – це:

- а) начитаність, обізнаність, поінформованість у певній сфері;
- б) знання, вміння, навички;
- в) цінності, ставлення, знання, вміння, здатність до спілкування, співпраці в соціальному й професійному контекстах.

3. Методологія – це:

- а) вчення про принципи й методи наукового пізнання;
- б) засіб пізнання явищ природи;
- в) наукова картина світу.

4. Уявне відокремлення одних окремих властивостей явищ від інших – це:

- а) класифікація; в) абстрагування;
- б) порівняння; г) систематизація.

5. Евристичний діалог у навчанні й вихованні молоді вперше був застосований:

- а) Ф.Прокоповичем; б) Я.-А.Коменським; в) Сократом.

6. Особистісно орієнтоване навчання передбачає:

- а) регламентоване керівництво з боку вчителя навчально-пізнавальною діяльністю учнів;
- б) врахування індивідуального досвіду, сил і можливостей учнів;
- в) підпорядкування учнів авторитету вчителя.

7. Назвіть методи стимулювання навчальної діяльності учнів:

- а) метод пізнавальних ігор;   в) метод навчальної дискусії;
- б) метод усного контролю;   г) лабораторні роботи.

8. Естетичне виховання спрямоване на формування в учнів:

- а) естетичної свідомості;   в) екологічної культури;
- б) економічної компетентності;   г) естетичного смаку.

9. Назвіть методи формування свідомості учнів:

- а) педагогічна вимога; б) лекція; в) роз'яснення; г) змагання.

10. Ідея „всотуючого розуму” дитини висунуто у контексті технології:

- а) розвивального навчання (В.Давидов, Д.Ельконін);
- б) створення ситуації успіху (А.Белкін);
- в) „Будинку вільної дитини” (М.Монтессорі).

ТЕСТ 3

1. Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти є:

- а) особистісна орієнтація освіти;
- б) впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу;
- в) формування національних і загальнолюдських цінностей;
- г) розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя;
- г) індивідуалізація навчально-виховного процесу.

2. Назвіть категорії ключових компетентностей за класифікацією експертів ОЕСР:

- а) автономна діяльність;
- б) інтерактивне використання засобів;
- в) комунікативна компетентність;
- г) компетентність саморозвитку;

г) вміння функціонувати в соціально гетерогенних групах.

3. Конкретизовані цілі педагогічного дослідження – це:

а) об'єкт дослідження; б) завдання дослідження; в) предмет дослідження.

4. Гіпотеза дослідження – це:

а) завдання, що має бути виконане;

б) наукове припущення, що висувається для пояснення певних явищ;

в) система поглядів на що-небудь.

5. В Україні першими національними закладами вищого типу стали:

а) Києво-Могилянська академія; в) Острозька школа-академія;

б) братські школи; г) Головна Січова школа.

6. Структуру педагогічної діяльності вчителя складають такі функціональні компоненти:

а) гностичний, проектувальний, конструктивний, організаторський, комунікативний;

б) виховання, навчання, розвиток;

в) закономірності педагогічних явищ і процесів.

7. Назвіть чотири рівні знань:

а) актуалізаційний; в) репродуктивний; г) творчий;

б) розпізнавальний; г) продуктивний; д) рефлексивний.

8. Науковий світогляд – це:

а) наукова спрямованість особистості;

б) система наукових понять, поглядів, переконань, що визначають ставлення людини до навколишнього та до самої себе;

в) теоретичні знання людини.

9. Назвіть етапи профорієнтаційної роботи з учнями:

а) креативний;

б) базовий (визначальний);

в) пізнавально-пошуковий;

г) початковий (пропедевтичний);

г) відтворювальний.

10. Назвіть типи проектів у проектній технології:

а) диференційовані;	г) творчі;	е) практико-орієнтовані;
б) інформаційні;	г) дослідницькі;	ж) варіативні;
в) дидактичні;	д) ігрові;	з) системні.

ТЕСТ 4

1. Інтеграція вітчизняної освіти у міжнародний освітній простір базується на таких засадах („Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті”):

- а) пріоритет національних інтересів;
- б) запровадження акумулюючої кредитної системи;
- в) збереження та розвиток інтелектуального потенціалу нації;
- г) миротворча спрямованість міжнародного співробітництва;
- г) системний і взаємовигідний характер співробітництва;
- д) забезпечення конкурентоспроможності випускників;
- е) толерантність в оцінюванні здобутків освітніх систем зарубіжних країн та адаптації цих здобутків до потреб національної системи освіти.

2. Назвіть шість цілей Болонського процесу:

- а) розвиток дистанційної освіти;
- б) уведення двоциклового навчання;
- в) запровадження кредитної системи;
- г) формування системи контролю якості освіти;
- г) забезпечення безперервності освіти;
- д) розширення мобільності студентів і викладачів;
- е) забезпечення працевлаштування випускників;
- ж) забезпечення привабливості європейської системи освіти;
- з) інноватизація освітнього процесу.

3. Наукова новизна дослідження передбачає щодо набутих в науці даних:

- а) їх відтворення;
- в) уточнення, доповнення;
- б) перетворення;
- г) описування.

4. Практична значущість наукового дослідження полягає в розробленні:

- а) авторської концепції;
- б) експериментальних технологій;
- в) теоретичних моделей педагогічних явищ;
- г) систем педагогічних заходів.

5. Акмеологія – це наука, що досліджує:

- а) систему ціннісних орієнтацій особистості;
- б) закономірності розвитку людини на етапі її зрілості;
- в) принципи самоорганізації відкритих систем;
- г) функціонування освітніх систем у різних країнах.

6. Яка система дозволяє акумулювати й передавати кредити студентів при переході з однієї навчальної програми на іншу в межах вищих освітніх закладів в європейських країнах:

- а) модульно-рейтингова система;
- б) кредитно-трансферна система;
- в) блочно-модульна система.

7. Назвіть три основних елементи ECTS, що повинен мати вищий навчальний заклад для впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу:

- а) інформаційний пакет;
- б) методичні рекомендації;
- в) договір про навчання між студентом і вищим навчальним закладом;
- г) достатній аудиторний фонд;
- г) академічну довідку оцінювання знань.

8. Назвіть методи стимулювання діяльності й поведінки студентів:

- а) змагання;   в) заохочення;   г) метод прикладу;
- б) доручення;   г) покарання;   д) диспут.

9. Назвіть форми організації виховної роботи у вищому навчальному закладі:

- а) інтелектуальні;   в) фізичні;   г) індивідуальні;
- б) масові;   г) групові;   д) пізнавальні.

10. Назвіть компоненти інформатизації навчання:

- а) комп'ютеризація;
- б) впровадження ігрових технологій;
- в) медіатизація;
- г) проблематизація;
- г) інтелектуалізація;
- д) гуманізація.

АНКЕТА

Шановний студенте! Подане анкетування здійснюється з метою виявлення Вашої здатності до рефлексії у самостійно-дослідницькій діяльності.

Просимо Вас відповісти на запитання (підкресліть один з варіантів):

1. Я прагну вивчити себе:
  - так
  - скоріше так, ніж ні
  - і так, і ні
  - скоріше ні, ніж так
  - ні.
2. Я рефлектую свою самостійно-дослідницьку діяльність, приділяючи на це спеціальний час:
  - так
  - скоріше так, ніж ні
  - і так, і ні
  - скоріше ні, ніж так
  - ні.
3. Я аналізую свої почуття й дослідницький досвід:
  - так
  - скоріше так, ніж ні
  - і так, і ні
  - скоріше ні, ніж так
  - ні.
4. Я здійснюю самоаналіз того, наскільки мій підхід до вирішення наукових проблем є систематизованим:
  - так
  - скоріше так, ніж ні
  - і так, і ні
  - скоріше ні, ніж так

- ні.

5. Я усвідомлюю той вплив, який на мене здійснюють оточуючі мене люди (науковці, викладачі):

- так

- скоріше так, ніж ні

- і так, і ні

- скоріше ні, ніж так

- ні.

6. Я шукаю зворотний зв'язок, це допомагає мені пізнати й оцінити себе:

- так

- скоріше так, ніж ні

- і так, і ні

- скоріше ні, ніж так

- ні.

7. Я іноді прошу інших висловитися про мої основні підходи до життя та роботи:

- так

- скоріше так, ніж ні

- і так, і ні

- скоріше ні, ніж так

- ні”.

Дякуємо за співпрацю!

АНКЕТА

Шановний студенте! Подане анкетування має на меті виявлення рівня сформованості у Вас рефлексивного компонента самостійно-дослідницької діяльності.

Просимо Вас оцінити за десятибальною шкалою рівень сформованості таких рефлексивних умінь:

- самоаналіз;
- самооцінка;
- розроблення програми свого зростання як дослідника;
- відбір та реалізація засобів самовтілення як дослідника;
- самоконтроль;
- самокорекція.

Дякуємо за співпрацю!

Інтегративні показники рівнів сформованості компонентів
самостійно-дослідницької діяльності у студентів вищих закладів освіти до
початку експерименту
(кількість студентів у %)

Вищі навчальні заклади / групи		Рівні				
		Висо- кий	Вищий за середній	Середній	Нижчий за середній	Низький
ДДПУ	ЕГ	-	-	63 %	21 %	16 %
	КГ	-	-	37 %	50 %	13 %
ІДГУ	ЕГ	1 %	6 %	59 %	25 %	9 %
	КГ	3 %	8 %	70 %	15 %	4 %
ЛНУ	ЕГ	2 %	25 %	42 %	18 %	13 %
	КГ	2 %	18 %	49 %	22 %	9 %
ОНУ	ЕГ	-	21 %	55 %	17 %	7 %
	КГ	3 %	15 %	53 %	20 %	9 %
ПДПУ	ЕГ	-	22 %	61 %	11 %	6 %
	КГ	3 %	22 %	42 %	21 %	12 %
ТНПУ	ЕГ	2 %	20 %	64 %	9 %	5 %
	КГ	-	18 %	50 %	22 %	10 %
ХДУ	ЕГ	1 %	12 %	71 %	10 %	6 %
	КГ	1 %	28 %	52 %	12 %	7 %

Саморефлексія студентами компетентностей на базі
змістового модуля „Історія освіти і педагогічної думки”

Компетентність	Тематика рефлексивного прогноз-аналізу
Інформаційно-технологічна	„Інформаційні технології у дослідженні концепцій видатних педагогів минулого: індивідуальний „банк ідей”
Компетентність саморозвитку	„Самовиховання вчителя як постійний рух до свого ідеалу”
Комунікативна	„Риторика як засіб розвитку культури мовлення: погляд крізь століття”
Науково-пізнавальна	„Вчитель як „жива бібліотека”: вплив поглядів давніх мислителів на мій ідеал педагога”
Полікультурна	„Педагог як носій культури: функціональний аспект проблеми”
Професійна	„Професійний портрет вчителя у різні епохи (Античність, Середньовіччя, Відродження, Новий час): що залишається найбільш актуальним для мого самотворення?”
Соціальна	„Хто він – народний вчитель: сучасний погляд на проблему просвітництва у соціумі”

T

Система самостійно-дослідницької діяльності
 змістового модуля „Філософія освіти”
 навчальної дисципліни „Філософія науки”

Модифікаційна фаза:

Завдання 1. Підготуйте аналітичне есе з теми „Сутність та структура онтології, аксіології, епістемології освіти” за наступним алгоритмом:

1. Укладіть бібліографію найостанніших наукових праць по кожному з означених напрямків.
2. Здійсніть конспект наукової праці І.Зязюна „Філософія неперервної професійної освіти і сучасні психолого-педагогічні парадигми” [266].
3. Розробіть концептуальну синтез-схему цих напрямків, розкрийте закономірності розгортання кожного з них.

Креативна фаза

Завдання 1 стратегії творчих прецедентів. Розкрийте функціональний потенціал педагогічної герменевтики у підвищенні якості навчально-виховного процесу бакалаврату. Використовуйте такий алгоритм:

1. Здійсніть аналіз сутності педагогічної герменевтики за різними науковими джерелами.
2. Визначте конкретику впливу педагогічної герменевтики на оптимізацію професійної підготовки вчителя іноземних мов – бакалавра.
3. Розробіть систему герменевтично орієнтованих педагогічних заходів, що мають на меті підвищення ефективності інтелектуального розвитку майбутніх фахівців.

Завдання 2 стратегії творчих прецедентів. Розробіть проект тренінгів з підготовки студентів бакалаврату до виховання цінностей учнів. Виконайте це завдання за таким алгоритмом:

1. Висвітліть теоретичні засади аксіології як філософського напрямку.
2. Розкрийте її вплив на становлення методології сучасної освіти.
3. Виявіть потенціал педагогічної аксіології у формуванні системи цінностей молодого покоління (Н.Антонова, Н.Асташова, І.Бех, В.Гриньова).
4. Розробіть деталізовану програму тренінгу для студентів, який би розгортався навколо одного із запропонованих тематичних стрижнів:
  - „Стратегії самовдосконалення учня як надбання ним духовно-культурних ідеалів”;
  - „Шляхи активізації індивідуальності учня у системі особистісних цінностей”;

- „Засоби виховання в учнів людиноцентризованих цінностей (любіві, милосердя, правди, добра та блага для інших)”.

5. Проведіть тренінг та по його закінченні організуйте у студентській академічній групі колективний прогноз труднощів виховання у дітей моральних цінностей. Активізуйте студентів на виявлення причин цих труднощів. Запропонуйте студентам спроектувати власні педагогічні заходи з виховання цінностей у молоді.

Завдання 1 стратегії перспективного пошуку. Доповніть розділ „Методологічні засади педагогіки” вашого індивідуального портфоліо „Педагогічних знахідок” інформацією за темою „Синергетика другого порядку як методологічний орієнтир педагогічних досліджень” з використанням такого алгоритму:

1. Розкрийте актуальність синергетики як методологічного орієнтира сучасних науково-педагогічних досліджень.

2. Здійсніть рефлексію провідних положень синергетики крізь призму їх методологічної значущості для педагогічної науки шляхом підготовки таких філософсько-аналітичних есе:

- „Механізм свідомого вибору у точках біфуркації як педагогічна проблема”;
- „Структури-атрактори функціонування соціальної системи відкритого типу”;
- „Принципи становлення - нелінійність, нестійкість, незакритість, динамічна ієрархічність, спостерігаємість – у розробленні педагогічних технологій”.

У

Самостійно-дослідницькі завдання з навчальної дисципліни

„Педагогіка вищої школи”

У ході самостійно-дослідницької діяльності в контексті навчальної дисципліни **“Педагогіка вищої школи”** за змістовим модулем 1 *“Вища школа як педагогічна система; предмет, категорії педагогіки вищої школи”* студенти знайомилися із системою вищої освіти України та зарубіжжя,

оволодівали знаннями щодо організації вищої педагогічної освіти в різних країнах.

Препаративна фаза:

Завдання 1. Підготуйте колективне експерт-повідомлення „Закономірності становлення системи вищої освіти в Україні та роль регіонів у цьому процесі” за такою орієнтовною тематикою:

- „Специфіка становлення національної системи України в європейському контексті”;
- „Вплив національного педагогічного доробку на розвиток світової педагогічної думки”;
- „Тенденції становлення системи вищої освіти в регіональному ракурсі: вища освіта Бессарабії (Буковини, Галичини, Волині, Центральної України, Донеччини тощо)”.

Використовуйте алгоритм:

1. Укладіть список наукових джерел та бібліографічний покажчик Інтернет – видань за темами, що вам запропоновані.
2. Опрацюйте накопичені вами наукові матеріали. Проаналізуйте різні позиції вчених стосовно означених вище проблем.
3. Укладіть узагальнену схему цих наукових позицій.

Модифікаційна фаза:

Завдання 1. Утворіть концептуально-компаративний конструкт за темою „Порівняльно-типологічний аналіз систем вищої педагогічної освіти у розвинених країнах світу (Австралія, Англія, Канада, Китай, Німеччина, Росія, США, Франція, Японія)” на базі такого алгоритму:

1. Назвіть основні наукові праці, що висвітлюють подану проблему.
2. Визначте
  - основні концептуально-теоретичні засади організації системи вищої педагогічної освіти в означених країнах;
  - розкрийте провідні моделі професійної підготовки вчителів у вищих педагогічних закладах освіти зарубіжжя;

3. Порівняйте освітні системи означених країн, визначте специфічні та загальні елементи цих систем.
4. Визначте основні тенденції розвитку вищої освіти цих країн.
5. Виявіть ті позитивні явища, що можуть виступити орієнтирами для розвитку національної системи освіти України.

У смисловому полі **змістового модуля 2 „Методи та методика соціально-педагогічного дослідження. Магістерська робота: різновид, вимоги”** самостійно-дослідницька діяльність спрямована на розширення знань студентів стосовно методології та методів наукового пошуку, а також оформлення його результатів у вигляді статті, магістерської дипломної роботи.

Креативна фаза:

Завдання стратегії творчих прецедентів. Представте узагальнену структуру магістерської наукової роботи відповідно до запропонованої тематики:

- „Полікультурне виховання: оновлення змісту та технологій”;
- „Засоби активізації критичного мислення студентів”;
- „Дидактично-виховні технології соціалізації майбутнього вчителя іноземних мов”;
- „Розвиток комунікативної культури студентів: гендерні аспекти”;
- „Теоретико-практичні засади підготовки студентів до професійної самоактуалізації”.

Використовуйте такий алгоритм:

1. Визначте своєрідність магістерської кваліфікаційної роботи в порівнянні з науковою роботою бакалавра – з одного боку, та дисертацією на здобуття наукового ступеня кандидата наук – з іншого боку.
2. Відобразіть актуальність, об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання, методологічну основу, теоретичні джерела, методи, наукову новизну, теоретичну значущість, практичну значущість, структуру магістерського наукового дослідження.

У контексті **змістового модуля 3 “Викладач вищої школи: складові професіоналізму. Студент як об'єкт – суб'єкт педагогічної діяльності”**

студенти оволодівали знаннями щодо структури викладацької діяльності у вищих закладах освіти, професіоналізму викладача вищої школи, характеру його взаємодії із студентами.

Препаративна фаза:

Завдання 1. Здійсніть коментарі запропонованих висловлювань В.Ключевського стосовно діяльності, поведінки, манери педагогічного спілкування визначного науковця та викладача С.Соловйова:

- „Читання Соловйова не чіпало і не полонило, не било ні на почуття, ні на уяву; але воно змушувало роздумувати. З кафедри чувся не професор, що читає в аудиторії, а вчений, що роздумує вголос у своєму кабінеті” [15, с.403];

- „Студенти, як відомо, володіють особливим відчуттям професорської підготовки: вони дуже швидко вгадують, чи висловлює їм викладач продумані й перевірені знання, добре витримані... переконання, або тільки вчорашні надбання свого розуму, сирі думки...” [15, с.403].

Алгоритм здійснення коментарю:

1. Визначте актуальність представлених висловлювань у професійній підготовці майбутніх викладачів.
2. Висловіть своє ставлення до запропонованих ідей.
3. Розкрийте вплив цих ідей на забезпечення ретельної самопідготовки викладача до кожного „акту спілкування” із студентами.

Модифікаційна фаза:

Завдання 1. Напишіть компаративно-аналітичне есе прогностичного характеру “Роль викладача вищого навчального закладу в духовному, культурному, соціально-економічному відродженні української держави” з використанням алгоритму:

1. Порівняйте позиції науковців минулого та сучасності (А.Дістервега, І.Зязюна, К.Роджерса, В.Сухомлинського, К.Ушинського) щодо такої ідеї „Учитель учителів”: яким він був, яким він є, яким йому бути?”.

2. На основі аналізу наукової літератури доведіть значущість підготовки викладача вищої школи як носія духовно-моральних цінностей у відродженні української держави.

3. Здійсніть прогноз стосовно того, якому бути викладачу вищого педагогічного закладу освіти в епоху інформаційного суспільства.

Завдання 2. Утворіть концептуально-компаративний конструкт з теми „Імідж викладача вищої школи: компонентно-структурний аналіз” на базі алгоритму:

1. Проаналізуйте наукову літературу з означеної проблеми.

2. Назвіть дослідників, що працювали в цьому напрямку.

3. Визначте теоретичні засади формування іміджу викладача вищої школи.

4. Розкрийте наукові позиції стосовно структури, типології та функцій іміджу викладача вищої школи.

5. Висвітліть практичні засоби формування цього типу іміджу.

Креативна фаза:

Завдання 1. Проведіть емпіричне дослідження з теми „Професіоналізм вчителя та викладача-науковця у поглядах студентів: емпіричний аналіз” з використанням алгоритму:

1. Проаналізуйте компоненти професіоналізму вчителя-вихователя-викладача за монографією Н.Гузій „Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти” [81].

2. Підберіть комплект діагностичних засобів (анкет та тестів), спрямованих на виявлення поглядів студентів стосовно того, яким має бути вчитель або викладач-професіонал (з урахуванням компонентно-структурного складу феномена професіоналізму).

3. Проведіть анкетування серед студентів бакалаврату.

4. Проаналізуйте набуті матеріали, систематизуйте судження студентів.

5. Сформулюйте узагальнення стосовно того, яким вбачають студенти „оптимальний образ” вчителя, викладача-професіонала.

Завдання 2. Організуйте на вашому факультеті дискусію “Діалог в активізації наукової співтворчості викладача і студента” за алгоритмом:

1. За науково-теоретичними джерелами розкрийте такі питання вашої дискусії:
  - „Засоби виховання толерантності студентів у педагогічній взаємодії з викладачем”;
  - „Шляхи розв’язання конфліктних ситуацій у підсистемі “викладач-студент””;
  - „Соціалізація студента засобами полілогу”;
  - „Специфіка педагогічної взаємодії у полікультурному студентському середовищі”.
2. Утворіть експертні групи, які відповідають за висвітлення різних наукових позицій з кожного питання.
3. Обговоріть різні варіанти вирішення проблем виховання толерантності студентів-бакалаврів, забезпечення оптимальної взаємодії у підсистемах „викладач-студент”, „студент-студент” у полікультурному просторі, соціалізації майбутнього вчителя, розв’язання конфліктів.
4. У ході колективного мозкового штурму запропонуйте оптимальні засоби вирішення цих проблем. Оберіть найкращі варіанти. Синтезуйте їх у цілісну систему.
5. Сформулюйте узагальнення, які засоби сприяють забезпеченню ефективної наукової співтворчості викладача і студента.

У змістовому модулі 4 “Основи дидактики вищої школи. Сучасні технології в освіті. Проблема оцінювання навчальних досягнень студентів” упроваджуються самостійно-дослідницькі завдання на оволодіння магістрантами знаннями та вміннями організації навчального процесу у вищих навчальних закладах I – IV рівнів акредитації.

Препаративна фаза:

Завдання 1. Підготуйте експерт-повідомлення за темою „Оцінювання навчальних досягнень студентів: кредитно-модульна система” з використанням алгоритму:

1. Укладіть список наукових джерел та бібліографічний покажчик Інтернет – видань відповідно до запропонованої теми.
2. Проаналізуйте досвід різних вищих навчальних закладів в упровадженні означеної системи оцінювання навчальних досягнень студента.

3. Проведіть бесіди з викладачами-науковцями в ракурсі проблем упровадження цієї системи оцінювання.

4. Розкрийте позитивні та негативні наслідки упровадження кредитно-модульної системи.

Модифікаційна фаза:

Завдання 1. Утворіть концептуально-компаративний конструкт з теми „Сучасні інноваційні технології у системі вищої педагогічної освіти” на основі такого алгоритму:

1. Проаналізуйте інноваційні технології (за І.Дичківською, О.Пехотою): технологія особистісно орієнтованого навчання, технології розвивального навчання, проектна технологія, технологія розвитку творчої особистості, технологія „створення ситуації успіху”, технологія навчання як дослідження.

2. Визначте в контексті кожної технології:

- наукові праці з вказівкою року їх видання;
- теоретичні засади інноваційної технології;
- практичні засоби її упровадження.

3. Здійсніть компаративний аналіз концептуальних засад розгортання кожної з означених технологій та систем педагогічних заходів, що складають їх структуру.

4. Розкрийте переваги та обмеження упровадження кожної технології у порівняльному плані.

Креативна фаза:

Завдання 1. Доповніть ваш індивідуальний „Банк варіантів навчально-виховних заходів”. Виконайте це завдання за таким алгоритмом:

1. Проаналізуйте стан розробленості проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів.

2. Розкрийте педагогічні засоби формування означеної компетентності. Конкретизуйте потенціал навчально-виховного процесу сучасної вищої школи у забезпеченні розвитку професійної компетентності.

3. За допомогою колективного брейн-стремінгу здійсніть генерацію ідей стосовно формування цієї компетентності у студентів-бакалаврів.

4. Після колективного обговорення запропонованих варіантів оберіть найбільш дидактично потужні. Аргументуйте вашу позицію.

У контексті *змістового модуля 5 „Виховання як фактор соціалізації майбутнього фахівця. Проблема самовиховання студентів”* самостійно-дослідницька діяльність мала на меті озброїти магістрантів знаннями та вміннями здійснювати виховну роботу у вищому закладі освіти I – IV рівнів акредитації та організувати й управляти процесами самовиховання студентів.

Креативна фаза:

Завдання стратегії перспективного пошуку. Організуйте студентську науково-практичну конференцію „Інноватизація виховання та самовиховання студентства: здобутки та перспективи”. Алгоритм завдання:

1. За останніми науковими працями дослідіть проблеми інноватизації виховання та самовиховання у системі вищої педагогічної школи.
2. На основі проаналізованих наукових джерел розробіть власні творчі проекти виховання студентів бакалаврату.
3. Утворіть системи методичних рекомендацій з організації самовиховання студентів.
4. Узагальнений теоретичний матеріал у вигляді статей та доповідей представте в рамках конференції „Оновлена парадигма виховання і проблеми самовиховання студентства”.
5. Утворіть робочу групу з організації цієї конференції.
6. Творчі знахідки, набуті студентами, оформіть у вигляді портфоліо „Педагогічних знахідок” студента.

Ф.1

Алгоритм аналітико-прогностичної рефлексії

„Директор школи у поглядах В.Сухомлинського”

1. Визначте актуальність наступних поглядів В.Сухомлинського:
- „Роль директора школи як організатора педагогічного колективу незмірно підвищується, якщо вчителі бачать в його праці приклад високої педагогічної культури, безпосереднього вихователя дітей” [364, с.11];

- „Виховувати дітей через вчителів, бути вчителем вчителів, вчити науці та мистецтву виховання – це дуже важлива, але лише одна сторона багатогранного процесу керівництва школою. Якщо головний вихователь тільки навчає, як виховувати, але безпосередньо не спілкується з дітьми, він перестає бути вихователем” [364, с.11];

- „...Мені здавалося, і це переконання зараз стало ще глибшим, що найвищий ступінь виховної майстерності – це безпосередня та дуже тривала участь директора школи у житті одного з первинних учнівських колективів. Мені хотілося бути з дітьми, переживати їхні радощі й прикрості, відчувати близькість дитини, яка для вихователя є однією з найвищих насолод творчої праці” [364, с.13].

2.Здійсніть прогноз розвитку іміджу сучасного директора у найближчій та віддаленій перспективі.

Ф.2

Алгоритм концептуального конструкту За темою

„Методологія менеджменту в освітніх системах”

1. Дослідіть методологічну платформу сучасної освіти, її поліпарадигмальний контекст, інноваційні концепції, що впроваджуються у Болонському просторі.

2. Проаналізуйте та систематизуйте накопичену інформацію, здійсніть її компресію у теоретичні блоки.
3. Напишіть твір-роздум „Сучасний директор: яким йому бути?”. Запропонуйте свої ідеї щодо інноватизації менеджменту освіти, оптимізації стратегій маркетингу навчального закладу. Аргументуйте свої судження з використанням інформації утворених вами теоретичних блоків.

Ф.3

Алгоритм дослідження в експертних групах

1. Утворіть необхідний бібліографічний покажчик за означеними вище темами.
2. Підберіть відповідні теоретичні матеріали.

3. Побудуйте діагностичну технологію з виявлення стану вирішення означених проблем.
4. Проведіть бесіди, анкетування керівників закладів освіти, дослідіть інструктивно-методичну документацію з керівництва школою.
5. Здійсніть аналіз сучасних інноваційних технологій внутрішкільного управління.
6. За допомогою колективної генерації ідей запропонуйте власні варіанти стосовно засобів конструювання «школи у Болонському просторі» та підвищення ефективності управління нею.
7. Побудуйте цілісний проект „школи майбутнього”, реалізуючи при цьому найбільш конструктивні ідеї.

X

Таблиця

Інтегративний показник рівнів сформованості компонентів
самостійно-дослідницької діяльності у студентів вищих закладів освіти

після проведення експерименту

(кількість студентів у %)

Вищі навчальні заклади / групи		Рівні				
		Висо- кий	Вищий за середній	Середній	Нижчий за середній	Низький
ДДПУ	ЕГ	12 %	87 %	1 %	-	-
	КГ	-	23 %	69 %	8 %	-
ІДГУ	ЕГ	36 %	55 %	9 %	-	-
	КГ	18 %	38 %	36 %	5 %	3 %
ЛНУ	ЕГ	31 %	64 %	5 %	-	-
	КГ	8 %	36 %	43 %	11 %	2 %
ОНУ	ЕГ	23 %	63 %	14 %	-	-
	КГ	11 %	38 %	41 %	9 %	1 %
ПДПУ	ЕГ	24 %	71 %	5 %	-	-
	КГ	13 %	27 %	46 %	12 %	2 %
ТНПУ	ЕГ	32 %	65 %	3 %	-	-
	КГ	10 %	14 %	68 %	6 %	2 %
ХДУ	ЕГ	19 %	69 %	12 %	-	-
	КГ	10 %	34 %	48 %	6 %	2 %